

Whisky

A palack whiskys, vagy mind közönségesen viszkisüveg volt, de nagyon panaszos.

— ...mert nincs rám szükség. Érti ezt, Uram? Nincs rám szükség? Pedig valódi, fekete-fehér viszki vagyok és mégsem kellek... Ön Uram, ha meg nem sérttem, a tizenötödik, de úgyis tudom, hogy Önnél sem melegszen meg, akarom mondani, Önnél sem hűlök le egy darabka jéggel a metszett pohárban... Hogy miért, Uram? Ez az, amit nem tudok, ez az, amit nem értek... Hogy mit hallottam? Hát igen, valami olyast hallottam, az első gazdától, hogy Ibike... ez valami titok ott nála..., szóval,

hogy Ibike fel ne bontsa, holnap János lesz, aztán milyen jó lesz ez ajándéknak... Így mondta, meg valami elfogyott reprezentációról és reprezentációról beszélt. Igen Uram, ez az első gazdám volt... Aztán elvitt egy selyempapírra és egy nagy kocsiba valakihez, aki megrázott, gazdám, az elsőt, örömről biztosította, s félretett engem, míg ők valami mást ittak. Másból ittak. Nem belőlem, Uram... Akkor még azt hittem, hogy tévedés az egész, de félóra múlva hallottam, hogy második gazdám ráivall valami Julika nevű nőre, hogy meg van húzva talán, meg fel ne bontsa, úgyis vége az év végi repinek, milyen jó lesz, viszi tovább valami Istvánhoz... Igen, Uram, nem téved. Megint selyempapír. Megint autó. Megint megráztak és félretet-

tek, és aztán... Ugy van, Uram... Kisvártatva vittek tovább. És megint vittek. Uram én még annyi selyempapírt és annyi autót nem észleltem, mint most néhány nap alatt... És nem kellek, Uram. Senkinek sem. Illetőleg kellek, de nem rendeltetésszerűen, Uram... Ugye érti, mire gondolok, Uram?

— Értem — mondtam a szegény kis palacknak, de gyorsan befogtam a száját egy kis selyempapírral. Nekem sincs reprezentáció, meg pénzem sem, vizsem tovább. Remek ajándék, egy üveg eredeti skót whisky, kérek, a névnapod alkalmából.

— Öregem — mondta névnapon ismerősöm —, a próba sikerült. Az üveg visszakérült.

GYURKÓ GÉZA

Budapesti levél

B lue Jeans — vagyis: farmerruha, kisfiús frizura, törekeny termet, igénytelen külső megjelenés: **Berek Kati** érdemes művész. Első pillantásra nem hinné róla senki, hogy színésznő, mégpedig a javából! Inkább egyetemista diáklánynak nézne az ember, amolyan huszonéves, de komoly kis embernek. Am jól tudom, hogy csaknem 30 évvel ezelőtt — igaz, csitilány korában — került el Szegedre, és e három évtized alatt sok értelmes művészi kísérlet, emlékezetes színpadi és pódiumsikerek jelzik pályájának sok-sok állomását.

— Anyám a szegedi kendergyárban dolgozott, félárva voltam és nagyon nyomorúságos gyermekkorom volt. Árvaházban nevelkedtem és nagyon sokat éheztem, fáztam. Ezt ma már csak az tudja elképzelni, aki a felszabadulás előtt árva gyermek volt...

Mégis felragyog a szeme s talán egy kicsit megnedvesedik, amikor Szegedről beszél. A gyermekkor emlékei közül kiemelkedik a „Sárga”, az egykori ingyenes strand, amely megszépíti a múltba vesztett, de felejthetetlenül fájdalmas élményeket.

— Ma már nem létezik a régi „Sárga”, a helyén kis üdülőházak épültek. De nekem úgy volt a legszebb, ahogy gyermekkoromban volt...

Szeme a múltba réved és színes szóval emeli ki:

— A szegedi időszak a legfontosabb volt az életemben. A szegedi színház nagyon sokat jelentett nekem, nagy része volt abban, hogy ezt a pályát választottam. En hiszek abban, hogy az ember életét a gyermekkor determinálja. Hiszen még gyermeklány voltam, amikor a szegedi dalegyüttes felkarolt és szerepelhettem velük a gyárakban, munkások és fiatalok között. És a színpadon megcsodálhattam ma már nyugdíjba vonult művésztársaim: **Rajz János**, **Zách János**, **Petur Ilka** és a többiek játékát.

Aztán eljött az idő — **Berek Kati** akkor 16 éves volt —, hogy Budapestre került a Horváth Árpád népi kollégiumba.

— Volt, aki lebeszélte róla, hogy elmenjek Szegedre. **Pipicz József** börtényi munkás volt az egyik. Azt mondta: „Maradj meg itthon, Szegeden mindenki ismer és szeret, itt mindig első leszel; de ki tudja, mi vár rád a fővárosban?” Hát bizony sok keserves élményem volt, amit még a nyomorúságos gyermekkor folyamánaként könyvelhettem el... Súlyos betegségek kísérték gyermeklány koromat. Egyedül jöttem fel Budapestre, de azért itt már sok szerencsés körülmény kísért, amíg meggyógyítottak: a Fehér Kereszt Gyermekkorház orvosai, ápolószemélyzete. Nekik köszönhetem, hogy életben maradtam.

A közelmúltban járt az NDK-ban, az ott dolgozó magyar fiataloknak adott irodalmi, verses- és prózaműsorokat. Nagy élmény volt számára a külföldön dolgozó fiatalokkal találkozni.

— Most újra a Nemzeti Színházhoz szerződtem. Huszonöt évvel ezelőtt kezdtem színészi pályámat a Nemzetinél. Még nem tudom, milyen feladatok várnak most rám, de örülök, hogy újra a Nemzeti Színházhoz kerültem...

Érdeklődöm, hogy milyen elismerés, kitüntetés ennek az elmúlt negyedszázadnak kiemelkedő műföldköve. Elmondja, hogy „Érdemes művész”, kétszer kapott **Jászai-díjat**, egy **SZOT-díj** és **Győr város Radnóti-díja**. És amire a legbüszkébb, de időben a legtalálóbb: a **Farkas-Ratkó-díj**. Ennek története van:

— 1848-ban két honvédtiszt alapította a nemrégiben felépült Nemzeti Színház művészei számára. Ezt a díjat a Nemzetinél mindig titkos szavazással ítélték oda a fiataloknak. Ezüst gyűrű volt, a Kossuth-címerrel és büszke örömmel az volt, hogy a Nemzeti Színház művészei titkos szavazással ítélték nekem. Vegyem úgy — mondották —, hogy ezzel a gyűrűvel eljegyeztem magam a Nemzetivel...

— Terveid?

— Onnállól műsorra készülök és a közeljövőben Egervárban játszom több régi magyar színjáték felújításában. **Sándor János** a rendező, vele lesz most megbeszélésem. Egervár csodálatosan szép régi vár Zalaegerszeg mellett. Nagy élményt jelent számomra az ottani fellépés. Állandóan dolgozom az életregényemen.

Kiderül, hogy ennek az iskolás lány megjelenésű, fiatal művésznőnek 18 éves nagy fia van. Még a nyáron meg akarja mutatni neki Szegedet, ahol az édesanyja kendergyári munkásnő volt, ő pedig a — ma már nem létező — árvaház lakója...

— Meg akarom mutatni a fiamnak a Tiszát Szegeden, a „Sárga” helyét, a színházat, az egyetemet, a gyárakat és az egész Szegedet, mindazt, ami elmúlt — s fáj a szívem érte; — és mindazt, ami felépült...

Aztán így búcsúzik:

— Mindenkit üdvözlök, aki még emlékszik rám, és kíváncsi minden szegedi fiatalnak olyan sikereket, szép eredményeket, mint amelyeket én már elértem... Csókolom Szegednek mind a négy sarkát!

CSÁNYI PIROSKA

Padlizsán

káposztához. En meg azt mondtam, hogy pudingot.

— Először a fasirtól volt szó. Azt kérdeztem, csináljak-e fasirtot. Mire te azt felelted: „Igen, egyetértek.”

— Ilyet még az életben nem mondtam! Csak azt mondtam, hogy csinálj hozzá valamit. Kelkáposztát, vagy bármit.

— A kelkáposztát csak akkor említetted, amikor megkérdeztem, hogy mi legyen hozzá.

— Mi legyen hozzá! Mi legyen hozzá! Azt mondtad, hogy húskáposztát akarsz csinálni.

Mire én azt válaszoltam: jó, rendben, csinálj húskáposztát. Aludni szeretnék. Felhúztad a vekkert, Trude?

— A vekkerről egy árva szót se szóltál, Karlgeorg!

— Most mondom, Trude. Ebben a pillanatban kérdeztem, hogy felhúztad-e a vekkert?

— Elveszed az ember örömet, Karlgeorg! Nem kísérletezhetsz egyszer az ember, mint nő? Padlizsán — már a neve is milyen jól hangzik! Olyan egzotikus, romantikus. Uborkaforma gyümölcs, mondja Schuhmanné. Kívülről kék.

— Schuhmanné?

— Ó, Karlgeorg, az örökös humorod! Tedd egyszer félre! Sehogy se megy ki a fejemből a padlizsán.

— Hát akkor csinálj padlizsánt, de legelőször oldd el a lámpát, Trude!

— Nem, inkább lila, persze csak a héja. Belülről fehér, azaz inkább karalábészínű. Vagy rebarbaraszínű. Nem is tudom, le kell-e hámozni...

— Majd holnap megtudod, ha bevásárolsz. Majd megkérdezed.

— Becsöngessek Schuhmannékhoz?

— Fél tizenkettő múlt, Trude, mindjárt éjjel!

— Ó, a Schuhmannék sokáig fent szoktak lenni. Ilyenkor még olvasnak.

— Csinálj burgonyafánkot, Trude!

— Hogy jutott most az eszedbe a burgonyafánk, Karlgeorg?

— Ha burgonyafánkot csinálsz, nem kell Schuhmannét megkérdezned. Azt primán tudod készíteni!

— Végre, hogy egyszer megdicsérsz! Régen nem dicsértél, Karlgeorg. Pedig nekünk, nőknek szükségünk van rá! Virágot is régen hoztál!

— Mit akarsz azzal az átkozott virággal, Trude?

— Utoljára a nőnapra hoztál virágot!

— Na elég, Trude!

— Ennek már nyolc hónapja, Karlgeorg. Nemsokára karácsony.

— Akkor majd megint hozok, Trude!

— Ó, mindig csak viccelsz, Karlgeorg. Szegfű volt.

— Miféle szegfű?

— Amit a nőnapra hoztál, Karlgeorg. Rózsaszín szegfű. Hogy illatozott!

— Na jó, holnap kapsz virágot, Trude. El van intézve. De most már oldd el a lámpát. Fáradt vagyok.

— És mit főztek holnapra, Karlgeorg?

— Tökmindegy, Trude.

— Jó. De padlizsánnal! Karlgeorg! Karlgeorgchen! Karli, Karlichen, ne csináljuk még egyszer?

— Trude, tényleg dögfáradt vagyok...

— Kellett nekem a franciákra gondolnom!...

— Oldd el a lámpát!

— Jó éjszakát, Karlgeorg!

— Jó éjszakát, Tru...

JOHN STAVE

Gregó

Apám nekem ajándékozta Mezősországot. Esténként, ha hazajött a munkából, maga mellé fektetett és mesélt míg elszenderedtem. (Így kaptam tőle ezerszeresen mindannak, amit a valóságban nem adhatott!) Aztán, miután örökre elment, Sanyi bácsi, a világtalan újságíró kalauzolt tovább abban a csodavilágban. Emelkeztem, sokszor órákon át ücsörögtem mellette, s ő nem fogyott ki a szóból; Babszem Jankó, Hüvelyk Matyi, Lúdas Matyi, az aranyszörű táltos, a jószívű tündér, a kegyetlen felszemű óriás, az elvarázsolt királykisasszony, a gonosz boszorkány és a többi mesehős mind-mind jó ismerősöm volt akkortájt...

Aztán egy napon Sanyi bácsi is elment, de rövidesen újabb felnőttbarátra leltem Gregót, a közművesmester személyében.

Egy udvarban laktunk. Akkoriban költöztek oda és mintha megbüvölve volna az egész ház, szinte egyik napról a másikra min-

denki megkedvelte. Mert Gregó tréfás, vigkedélyű ember volt és csodálatosan tudott az asszonyok, férfiak, gyermekek nyelvén beszélni! Egyébként sok férfítól eltérően, nem szerette a kocsmázást. Inkább kiült az udvarra kezében egy könyvvel, újsággal, s amikor az est szürkület birtokába vette a várost, betelepedett a tereferelő szomszédok közé és mulattatta, szórakoztatta őket tréfás történeteivel, háborús élményeivel. Hiszen végigharcolta az első világháborút, ahonnan csak az ösztírózsás forradalom hozta haza.

Jómagam is ezeken a nyári esteken, a történeteinek keresztlí szerttem meg, fogadtam barátommá Gregót. S ez a szeretet, a hozzá való bizalom, ragaszkodásom az évek során egyre mélyült, hiszen már sujtó legénykoromban istápolómmá vált, egyengette utamat, s tulajdonképpen ő tanított meg szeretni-tisztelni az igazságot, a szerénységet, az emberséges embert. Egy háborúvégi esemény pedig számomra igazi hőssé avatta.

1944 őszén történt. Lárma, ajtócsapkodás zavart föl éjszakai álmunkból. Riadtan lestünk ki a függöny mögül Gregóék szélesre

tárt ajtaja felé: a konyhában civilruhás, idegen férfiak fogták közre a házigazdát s dühösen faggatták:

— Hová bújítottad azt a koszos zsidót, te rohadt bolsevista?!

— Milyen zsidót? Láthatták: nincs itt senki.

— Már nincs, de volt... No, szedelőzködj csak Gregorovics elvtárs. Nemsokára úgy fogsz énekelni te kis ártatlan, mint egy pacsipta.

Ezzel már elődkösték is ki az ajtón, sőt egyikük hatalmas pofonnal próbálta gyorsabb mozgásra ösztökélni, de Gregó könnyedén félrehúta a fejét és visszakézből úgy vágta képen, hogy orrán száján eleredt a vér. Erre aztán nekirontottak és ütlegelve tuszkolták a kapunál várakozó gépkocsi felé.

Azon az éjszakán szinte az egész ház talpon volt. Nálunk gyűltek össze a szomszédok, s izgatottan tárgyalták az eseményt. Egyesek tudni vélték, hogy a volt sarki boltos munkaszolgálatból megszökött fiát rejtegette elhurcolt szomszédunk, mások a házról emlegették, de abban valamennyien megegyeztek, hogy meggondolat-

lanság üldözöttet befogadni, mert lám mi lesz a vége az ilyesminek. Sőt, Kovács néni, a piaci zöldségárús még azt is elspánkotta, hogy az a szegény szomszéd élve már többé nem kerül ki a kópók kezéből.

Szerencsére nem így történt. Másnap újra megjelentek a civilruhások s bőszen faggatni kezdték Gregorovicsné férje hollétéről, mert úgymond, a „hülye Fogarasi” hibájából meglógott az a „szemét”.

Hónapokon át hírt sem hallottuk ezután Gregónak. (Később tudtam meg, hogy ellenálló csoport tagjaként fegyverrel harcolt a fasiszták ellen.) De közvetlenül a felszabadulás után váratlanul betoppant.

— Na fiú, ezen is túl vagyunk. Most aztán neki a munkának. Helyre kell hozzuk, amit ezek a zsványok tönkretettek. Szükség van ám most terád is — ölelte át a vállam.

— És másnap már ott dolgoztam mellette. Romot takarítottunk, téglát pucoltunk, fát emeltünk, építettünk. Igaz, nem sokáig, mert Gregót a fővárosba szolgáltatták, ahonnan csak az ötvenes évek ele-

jén tért végleg vissza szülővárosunkba. De addig én már elkerültem otthonról; csak vendégként toppantam be néha anyámhoz. Ilyenkor felkerestem őt is, és éjszakába nyúló beszélgetések után úgy tértem vissza munkámhoz, mint aki tiszta forrásvízben fürdött meg...

Közben az évek szinte észrevétlenül rohantak el felettünk. És az idő nem kímél senkit: megöregedett az én drága jó Gregó barátom is. De a szíve, az esze még mindig fiatal; bölcs szavaira gyermekként figyelek most is. A minap, hogy otthon jártam, kiültünk az udvarra a vén eperfa alá. Én fölkapkázva magyarázattam neki, ő meg nagy nyugodtan hagyta, hadd adjam ki magamból a mérget, csak aztán szólt meg:

— Hitványok, gazemberek mindig voltak. Ma is vannak. Fiam — így egész a világ. De nem ők a többség. És még valamit ne felejtés el: aki eljegyezte magát a jövővel, az tűzőn-vízen át becsületesen tartson ki mellette, hogy emelt fővel nézhessen az emberek szemébe.

IZSÁK ANDRÁS